

መንቀሊ፣ ሰዓቤን፣ መፍትሕን ዘይሕጋዊ ስደት ካብ ትግራይ ናብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ዓለም

ብመሓሪ ዮሃንስ ገብሩ

ትግራይ ኦንላይን May 02, 2015

እዚ ፅሑፍ ፀሓፊ ምስ ካልኦት ተመራመርቲ 2006 ዓ/ም ኣብ መቐለ ዩንቨርሲቲ ዝሰርሕዎ ምርምርን ፀሓፊ ካልኦት ምርምራት ክሰርሕ ኣብ መብዛሕቲ ክፋላት ትግራይ ዝተዓዘበን መሰረት ዝገበረ ኮይኑ፣ ኣብዚ ዘሎ ምሉእ ትሕዝቶ ግን ናይ ፀሓፊ ባዕሉ እምበር ንቶም ካልኦት ተመራመርቲን መቐለ ዩንቨርሲቲን ከምዘይውክል የተሓሳሰብ።

1. ሓፈሻዊ መእተዊ

ትግራይ ንዓይኡ እዋን ብዘይምልውዋጥ ዝተሓረሰ መሬት፣ ንድርቂ ዝተቐልፀ ኩነታት ኣየር፣ ገበታትን ኣኸራናት ዝብዝሐ ኣቀማምጣ መሬት ዝፈጠር ፀቢብ ተሓራሳይ መሬት፣ ብተነፃፃሪ ንምርባሕ እንስሳ ዘየበራታትዕ ሃዋህው፣ ብጃካ ኣብ ደቡባውን ምዕራባውን ትግራይ እቲ ዝተረፈ ምስ ስፍሓት ተሓራሳይ መሬት ከነፃፀር ከሎ ብጣዕሚ ፀ-ዑቕ ኣሰፋፍራ ህዝቢ ዘለዎ፣ ከምኡ ውን ብተነፃፃሪ ዝተሐተ መጠን ዝኖብ ካብ ዘለዎም ክልላት ኢትዮጵያ ሓንቲ እያ። ኣብ ትግራይ ከባቢ 5 ሚልዮን ነባራይ ከምዘሎ ይግመት። እዚ እቲ ከባቢ 80 ሚሊታዊ ነባራይ ገጠር እንትኸውን ዝተረፈ ኣብ ከተማታት ከምዝነበር ይፍለጥ። እምበኣር ከስ ኩነታት ስደት ትግራይ ኣብ ከምዚ ዝበለ ኩነታት ኮይንካ እዩ ክሕሰብን ክትንተን ዝግባእ።

ትግራይ መበገሲኡ ዝገበረ ስደት ቡዙሓት መልካዓት ኣለው። ኣብ ውሽጢ ትግራይ ካብ ገጠር ናብ ገጠር፣ ካብ ገጠር ናብ ከተማ፣ ካብ ከተማ ናብ ከተማ፣ ካብ ከተማ ናብ ገጠር ዝዓይኖቶም ስደታት ኣለው። ኣየናይ እዩ ዝበዝሐ ሰብ ዝሳተፈሉ ዓይነት ስደት ብዘየገድስ። ካብ ትግራይ ወፃኢ ናብ ካልኦት ቦታታት ኢትዮጵያ (ገጠርን ከተማን) ዝግበር ስደት ከዓ ካልኦት መልክዕ ስደት እዩ። እቲ ቀንዲ ዋኒን እዚ ፅሑፍ ዝኾነ ዘይስራዕን ዘይሕጋን መልክዕ ዝዕበለዎ ካብ ትግራይ ናብ ካልኦት ሃገራት ዝግበር ስደት ጨንፈር International Migration ንብሎ እዩ።

ኣብዚ ሓዚ እዋን ብፍላይ ኣብ ዝሓለፉ ሓደስት ዓመታት መናእሰይ ዝበዝሑዎም ተሰደድቲ ትግራይ ናብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ክውሕዙ ምርኣይ ልመድ ኮይኑ ኣሎ። ብርግፅ ካብቲ ብሃገር ደረጃ ዝተርአዩ ምዕባል ስደት ቡዙሕ ዝፍለ ዋላ እንተዘይኮነ። ካብ ትግራይ ናብ ካልኦት ሃገራት ዝግበር ስደት ዝተፈላለዩ ኣፍደገታት ኣለውዎ። ብጀቡትን ሰማልያን ጌርካ ናብ ዓረብ ሃገራት (ብፍላይ ስዑዲ ዓረብ)፣ ብሱዳን ኣፍደገታት ሓመራን መተማን ጌርካ ናብ ሊብያ ካብኡ ውን ንኣውሮፓ ብሓፈሻ ሃገራት ምዕራብ፣ ብሞያሌ ጌርካ ብኬንያ ክሳብ ደቡብ ኣፍሪካ ዝግበር፣ ከምኡ ውን ኣፍደገታት ጋምቤላን ቤንሻንጉል ጉሙዝ ጌርካ ናብ ደቡብ ሱዳን ካልኦት ሃገራት ኣፍሪካን ዝግበር ስደት ይርከብዎም።

ካብዘም ኩሎም መንገድታት ስደት እቶም ክልተ ቀዳሞት ማለት ውን ናብ ማእኸላይ ምብራቕ ሃገራት ዓረብ ዝግበር ስደትን ሱዳን ሊብያን ከም መሳገሪ ገይሩ ናብ ኣውሮፓ ዝግበር ስደትን ዳርጋ ዝበዝሐ ካብ ትግራይ ዝብገስ ዘይስራዕን ዘይሕጋውን ስደተኛ ዝውሕዙሎም መስመራት እዮም። ክልቲኦም ከኣ ነዳይባዕሎም ዝተፈላለዩ መልክዕን ድሕረ ባይታን ኣለዎም። ቀድሚ ናብቲ ዓውዲ ፅንዓት እዚ ፅሑፍ ዝኾነ ናብ ሃገራት ዓረብ ብፍላይ ናብ ስዑዲ ዓረብ ዝግበር ስደት ምእታዎይ፣ ብዛዕባ ብኣፍደገ ሱዳን ሊብያ ከም መሳገሪ ዝጥቀም መስመር ስደት ገለ ክብል።

ከም ዝፍለጥ ድሕሪ ኩናት ኢትዮጵያን ኤርትራን ኣብ ኤርትራ ዝተፈጠረ ማሕበራዊ፣ ቁጠባውን ፖለቲካውን ቅልውላው ቡዙሓት ኤርትራውያን ሃገሮም ገዲፎም ክስደቱ ኣገዲድዎም እዩ። ካብተን ብቐጥታ ስደተኛታት ኤርትራ ዝዓርፉላን ሃገራት ኢትዮጵያ ሓንቲ እያ። ዝበዝሐ ካብ ኤርትራ ብፍላይ ክበሳታት ኤርትራ ዝብገስ ስደተኛ ናብ ኢትዮጵያ/ትግራይ ይኣቱ። ኣብተን ኣብ ምዕራብ ትግራይ ተደኪነን ዘለዎ 4 መፅለሊ ስደተኛታት - ሸመልባ፣ ማይ ዓይኒ፣ ዓዲ ሓርሸን ሕፃፅን ከኣ ግዝያ ናብራ ይምስርት። ካብዚ እንደተበገሰ ካኣ ዘይህጋዊ ስደት የካይድ። 2004 ናይ 2ይ ድግሪ መመሪቕ መፅናዕተይ ክሰርሕ ኣብ ምዕራብ ትግራይ ኣብ ዝነበርኩ ግዜ ዝተዓዘብኩዎ ነገር እዩ ከም መረዳእታ ዘቕርብ ዘለኹ።

እቲ ስደተኛ ዋላ ውን ንመንግስቲ ህዝባዊ ግምባር ይፈትዎ እዩ እነተዘይተብሃለ፣ ናብ ኢትዮጵያ ክመፅእ ከሎ ክልተ ዕላማታት ኣብ ልቡ ሓዚ እዩ። ካብ ጭቆና ስርዓት ህግደፍ ምህዳምን ከምኡ ውን ካብ መፅለሊ ስደተኛታት ኢትዮጵያ ናብ ሳላሳይ ሃገር (ኣሜሪካ፣ ኣውሮፓን ኣውስትራልያን) ዝግበር ዕድል መልሲካ ምጥያሽ ምጥቃም ዝብላ ክልተ ዕላማታት። ፈለማ ቁፅርም ዘይገዓቕ ኤርትራውያን ስደተኛት ብሕልፊ ብሕልፊ እቶም ጀመርቲን ኣብ መፅለሊ ስደተኛታት ሸመልባ ዝነበሩን ኤርትራውያን ናይዚ ዕድል ተጠቀምቲ ኮይኖም። ደሓር ደሓር ግን እዚ ናብ ሳላሳይ ሃገር ዝግበር ምጥያሽ ምስ

ምልውዋጥ ፖሊሲታት ሃገራት አውሮፓ፣ ምስፍሕፋሕ ፀረ ስደተኛታት ዝኾነ ኣረኣኢ ኣብ ተቐባሪቲ ሃገራት፣ ቁጠባዊ ምንጋዕን ተኣሳሲሩ እንዳዛሕተለ ከይዱ።

ነዚ ሲዒቡ ኣብ መፅለሊ ስደተኛታት ትግራይ/ኤርትራ ዝነበሩ ኤርትራውያን ብዘይሕጋዊ መንገዲ ብሸነኽ መተማን ሑመራን ናብ ሱዳን ካብኡ ንሊብያ -ጥልያን ምውፃእ ጀሚሮም። እዚ ከዓ እንዳተለመደ ከይዱ ዳርጋ ከምስሩዕ ሂወት ተሓሲቡ። ኣብዚ ከይዲ ኢትዮጵያ ብዝበለፀ ተጋሩ ብፍላይ ከዓ መናእሰይ ምዕራብ ትግራይ ውን ኣሰር ኤርትራውያን ምስዓብ ጀሚሮም። ናብተን መፅለሊ ስደተኛታት ብኔትዎርክ ክተኣሳሰሩን ምስ ኤርትራውያን ብኣንሳእ ክሰደቱን ኪኢሎም።

ፈለምቲ መንገዲ ሱዳን-ሊብያ ዝጥቀሙ ዘይሕጋዊ ስደተኛታት ኢትዮጵያ/ትግራይ ዝበዝሑ ካብ ከባብታት ምዕራብ ትግራይ ከምዝኾኑ ይእመን። ኣብ ምዕራብ ትግራይ ፀገም የለን ዋላ እንተዘይተብሃለ፤ ዝሓሸ ሃፍተ ገነት ዘለዎ፣ ብተነፃፃሪ ብድርቂ ዘይተጠቐዐ፣ ካብ ባዕሉ ሓሊፉ ዳርጋ ውን ትርፊ (Surplus) ዘምርት ከባቢ ስለዝኾነ፤ ካብዚ ከባቢ ብዘይሕጋዊ መንገዲ ስደቱ መናእሰይ ኣብ ዓዶም ክሰርሑ እንዳኸኣሉ ኣሸሓት ከፈሎም ኣብ ሓፂር ግዜ ይህፍተም እዩ ዝበል ጉጉይ ኣረኣኢ ሲዒርዎም ግዳያት ኮይኖም እዮም እንተብልና ምግናን ኣይመሰለንን። ኣብዚ ከኣ ግደ ዘይሕጋዊ ደለልትን ኣስገርትን ዝዘፍ ከምዝኾነ ምቕማጥ ይከኣል። እዚ ውን እቲ ሓዚ ሓዚ ዝርአ ዘሎ ካብኮሎም ክፋላት ትግራይን ኢትዮጵያን በዚ መስመር ዝወፁ ስደተኛታት ክፅርም ክውስኽ ምኽንያት ኮይኑ እዩ።

2. ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ካብ ትግራይ ናብ ምእሽላይ ምብራቕ (ሱዳን ዓረብ)

ከምቲ ኣቐዲመ ዝገለፀክዎ፤ እዚ ፅሑፍ ኣብ 2006 ዓ/ም ኣብ መቐለ ዩንቨርሲቲ ዝተካየደ ወረደታት ኣፅቢ ወንበርታን ሳዕሲዕ ፃዕዳእምባን ዓውደ ምርምር መሰረት ዝገበረ መፅናእቲ ከም መበገሲ ዝወሰደ ፅሑፍ እዩ። መንቀሊ፣ ሳዕቤንን መፍትሕን ዘይሕጋውን ዘይስርዑን ስደት ናብ ሱዳን ዓረብ ንምፅናዕ ኣብ ኣፅቢ ወንበርታን ሳዕሲዕ ፃዕዳ እምባን ፀሓፊ ምስ መሳርሕቲ ንልዕሊ ክልተ ሰሙን ዝፀንሐ እንትኾውን፤ ካብዚ ብተወሳኺ ፀሓፊ ኣብዘም ከባብታት ዝዓበየ ብዕምቆት ዝፈልጦም እዩ። እምበኣር ክስ መፅናዕትን ሓፈሻዊ ኣፍልጦን መሰረት ኔረ ካብዘም ከባብታት ናብ ምእሽላይ ምብራቕ (ሱዳን ዓረብ) ዝግበር ዘይሕጋዊ ስደት ምስ ካልኣት ክበባብታት ብፍላይ መብዛሕቲኡ ምብራቓዊ፣ ደቡብ ምብራቕን ደቡባውን ዘባታት ትግራይ ኣተሓሓዘ ከምዝሰዕብ ክቐርብ ክፍትን እዩ።

ዘባ ምብራቕ ብሓፈሻ እንትርአ ኣብ ብጣዕሚ ንእሽተይ መሬት ብጣዕሚ ፅዑቕ ህዝቢ ዝነበረሉ ክፋል ትግራይ። በዝሒ ህዝብን ስፍሓት መሬትን ዘባ ምብራቕ ሰማይን መሬትን እዮም ጥራሕ ዘይኮነ፤ እቲ ብቐፃልነት ዝዓበየ በዝሒ ህዝቢ ኣብ ልዕሊ ተሓራሳይ መሬት ዘሕድሮ ፅዕንቶ ብግልፂ ዘርኢ ካባባዊ ውን እዩ። ካልእ ብተነፃፃሪ ጎባታት ዝበዝሕዎ፣ ፀቢብ ተሓራሳይ መሬት ዘለዎ፣ ብድርቂ ብተደጋጋሚ ዝተጠቐዐ፣ ብፍላይ ምስ ሓጋፍ ሸንጥሮ ዓፋር ተተሓሕዞ ምብራቓዊ ገማግም ምብራቕ ትግራይ ኢትግማቲ ዝኾነ ኩነታት ኣየርን ዝፍብን ዝፀልዎ፣ ናይ ባዕሉ ፍልይ ዝበለ ኩነታት ኣየር ዘለዎ ከባቢ ውን እዩ።

እዚ ኩነታት ዝፈጠሮ ካኣ ህዝቢ እዚ ከባቢ ንስደት ዝተቐልፀ እዩ። ቀደም ቀደም ስደት ብበዝሒ ናብ ኤርትራ ካብኡ ቀፂሉ ናብ ካልኣት ከባብታት ትግራይን ኢትዮጵያ ይካየድ ነይሩ። ካብ መፍለምታ 1970ታት ጀሚሩ ከኣ ናብ ስዑድን የመንን ብጣዕሚ ውሱን ብዝኾነ መልክዑ ብዘይህጋዊ መንገዲ ኣቢሉ ስደት ነይሩ ይብሉ ነበርቲ ጣብያ ሓዊላ ሰንዓፊ (ወረዳ ሳዕዳ እምባ) ን ነበርቲ ጣብያታት ገብረኺዳን ሓረሳውን ካብ ኣፅቢ ወንበርታ። እዚ ካብ 1970ታት ዝጀመረ ክሳብ 1990 ዓ/ም ናብ ስዑድን የመንን ዝግበር ዝበረ ስደት ዋና ኣፍደግኢ ብጩሮ (ኤርትራ) እዩ ነይሩ። ኣብዚ እዋን ከኣ መብዛሕቲኦም ዝስደቱ ቀላቕል ዓፋር ዘለዉ እንትኾኑ ምስ ብሄረ ሰብ ዓፋር ፍሉይ ዝምድናን ርክብን ዝነበሮም እዮም። ድሕሪ ኩነታት ኢትዮጵያን ኤርትራን ግን ናብ ስዑዲ ዝግበር ስደት ኣፍደጊኡ ቀይሩ ጥራሕ ዘይኮነ፤ ብመልክዑ፣ ብበዝሒ ስደተኛ፣ ብምኽንያት መንቀሊኡ፣ ሳዕቤኡ፣ ... ወዘተ ፍሉይ ኮይኑ። መንቀሊ፣ ሳዕቤን፣ መፍትሕን እዚ መስመር ዝጥቀም ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት እንታይ ይመስል?

2.1. መንቀሊ ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት

መንቀሊ ስደት ብሓፈሻ ብፍላይ ከኣ ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ኣብ ክልተ ይኸፈሉ ይብሉ ኣብዚ ዛዕባ መፅናዕቶም ዘካየዱ ሙሁራን። ንሳቶም ውን ኣገደድቲ/ደፋኣቲ (Push –factors) ን ሰሓብቲ (pull-factors) ብዝብሉ ጥቕሉል መፀውታት ይፍለጡ። ኣገደድቲ ወይ ድማ ደፋኣቲ ምክንያታት ስደት ዝበሃሉ ኣብ መበቐል ስደተኛታት ዝፍጠሩ ስደት ዘንቅሉ ረቓሒታት እንትኾኑ፤ ሰሓብቲ ምክንያታት ከኣ ኣብ መብፅሒ ወይ መዕረፊ ስደተኛታት ዝኾኑ ከባብታት/ሃገራት ዝፍጠሩ ስደት ዘበረታትዑ ረቓሒታት እዮም።

2.1.1. ደፋኣቲ ረቓሒታት (Push Factors) ዘሕጋዊ ስደት ካብ ምብራቕ ትግራይ ናብ ሱዳን ዓረብ

እዘም ረቻሒታት ዝተፈላለዩ መልክዕ፣ ትሕዝቶን ባህርን ዘለዎም ኮይኖም ግንድማ ተመጋገብቲን ዝተሓላለኹን እዮም።

A. ድኽነት

ኣብ ኢትዮጵያ ኢሉ ውን ትግራይ መጠን ኣብ ትሕቲ ድኽነት ዝነበር ክፋል ሕ/ሰብ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እንዳቐነሰ ከምዝመፀ ይፍለጥ። ካብ ስድራ ናብ ስድራ ኣፈላላይ ከምዘሎ ክሉ ካብ ቦታ ናብ ቦታ ቁፅሪ ኣብ ትሕቲ ድኽነት ዝነበር ሕ/ሰብ ክፈላለ ከኣ ንቡር እዩ። ኣብ ኣሃዛዊ መለክዒ መጠን ቅነሳ ድኽነትን ኣዛዊ መለክዒ ድኽነትን ዘይድኻን ኣይኮነንኩን ክገልፅ ደልዮ። ብሓፈሻ ኣብ ምብራቕ ትግራይ ድኽነት ከም ደፋኢ ረቻሒ ዘይሕጋዊ ሰደት ምርኣይ እዩ ዓለማይ። ከምቲ ኣቐዲመ ዝገለፀክዎ ኣብ ምብራቕ ትግራይ ዘሎ ዝተሓላለኹ ኩነታት ማለት ውን - በዝሒ ህዝብን ስፍሓት መሬትን ዘባ ምብራቕ ሰማይን መሬትን እዮም ጥራሕ ዘይኮነ፤ እቲ ብቐፃልነት ዝግበየ በዝሒ ህዝቢ ኣብ ልዕሊ ተሓራሳይ መሬት ዘሕድር ፅዕንቶ ብግልፂ ዘርኢ ካባባዊ ምኻኑ፣ ብተነፃፃሪ ጎቦታት ዝበዝሕዎ፣ ፀቢብ ተሓራሳይ መሬት ዘለዎ፣ ብድርቂ ብተደጋጋሚ ዝተጠቐዐ፣ ብፍላይ ምስ ሓጋሽ ሽጥር ዓፋር ተተሓሒዙ ምብራቕዎ ገማግም ምብራቕ ትግራይ ኢ-ተገማቲ ዝኾነ ኩነታት ኣየርን ዝኖብን ዝፀልዎ፣ ናይ ባዕሉ ፍልይ ዝበለ ኩነታት ኣየር ዘለዎ ከባቢ ምኻኑን - ዝብሉ ነጥብታት ዝፈጠርዎ ድኽነት እዩ ዝድህስስ ዘለኹ።

ቁፅሮም ዘይንዓቕ ነበርቲ እዚ ከባቢ ዝበዝሑ ኣብ ገጠር ዝነበሩ ኣብ ማሕረስን ምርባሕ ክፍትን ዝተዋፈሩ ከይኖሩ፤ ብጣዕሚ ህሩኩታትን ፃዕራማት ዋላ እንተኾኑ፤ ኣብ ሂወቶም መሰረታዊ ለውጢ ከምፅኡ ምስዘይክእሉ ሰደት ከም መማረፂ ይወስድዎ። ድኽነታት ክፍሊ ሕ/ሰብ ክሳብ ንሕፅረት ምግቢ ውን ዝተቐልዑ ከይኖሩ፤ መንግስቲ ዘተኣታቶም ከም ሰፍትነት፣ ፊደኤት ምግቢ፣ ከምኡ ውን ልቓሕ ካብ ኣናእሽቶት ትካላት ዕቃርን ልቓሕን ተጠቀምቲ እዮም። ኮይኑ ግን እዚኣም ዘላቐ መፍትሒታት ኣይኮኑን ኢሎም ምስ ዝኣምኑን ድኽነት ብዝፈጥረሎም ፅልምትምተትን በዘይህጋዊ መንገዲ ክሰደቱ ይመርፁ። ብፍላይ ብፍላይ ልቓሕ ብሰንኪ ሕፅረት ፍልጠትን ዝተደራረበ ዘርፊ ንግድን ኣብ መዓልቲ ከይወዓለ ልቓሕ፤ ልቓሕ እናወለደ vicious circle of poverty ፈጢሩ ይብሉ። ልቓሕ ደደቢትን ካብልኦት ውልቃዊ ልቓሕትን ከምልስ ዝተሰደ ቡዙሕ ረኺቢ። እዚ ኣብ ባይታ ዘሎ ሓቂ እዩ።

B. ቀፃሊ ዕብየት በዝሒ ህዝቢ ዝፈጠሮ ስእነት መሬት

ኣብ ትግራይ ሸንሸና/መቐሎ መሬት ካብ ዝካየድ ነዊሕ ኣቐፂሩ። ኣብ መብዛሕቲ ምብራቕ ትግራይ እንተፅኢና ናይ መወዳእታ መሬት ሸንሸና ዝተካየደ 1983 ዓ/ም እዩ። ኣብ ልዕሊ እቲ ኣዝዩ ንእሽቶን ሰሰን ምህርቲ ዘይብሉ ዝተበልዐ መሬትን ምኻኑ፤ ዕብየት ህዝቢ ዝፈጠሮ ስእነት መሬት ውን ኣሎ። ንኡብነት 1983 ዓ/ም ትሕቲ 17 ዓመት ዝነበረ/ት መንእሰይ ምስ ካልኦት ቆልዑት እቲ ዝ ብሓባር ርብዒ መሬት እያ ትብፅሖም። ድሕሪ 1983 ዓ/ም ዝተወለደ ከኣ ወይ ካብታ ርብዒ ተካፋላይ ይኸውን ወይ ከኣ ፈፂሙ መሬት ኣልቦ ይኸውን። ኣይኮነን ኣብ ምብራቕ ትግራይ ኣብተን ሰፊሕ ተሓራሳይ መሬት ዝነበረን ካልኦት ከባብታት ውን ዳርጋ የለን ብሰፋረን ምሽግሻግን ተወዲኡ። ኣብ ትግራይ ፀገም ሕ/ሰብ ገጠር ብመሬት ንቐፃሊ መቐሎ ዝፍታሕ ኣይመስልን። ሰብይቲ ወይ ሰብኣይ መሬት ዘይብሉ ምስዝኸውን እም ከኣ በዝሒ ዕያል ምስ ዝህሉ እዚ ፀገም ኣዝዩ ይጎልህ።

ስእነት መሬት ንምሸፋን ብመዳይ መንግስቲ ዝተቐመጡ መፍትሒታት ኣለው። ምትኸኻእን ጎቦታትን ምሸንሻን እቶም ቀንዲ እዮም። ምትኸኻእ ማለት መሬት ብሞት ዝተፈለየ ወይ ውን ብዝተፈላለዩ ምክንያታት ካብቲ ከባቢ ዝለቐቐ ንካልእ መሬት ዘይብሉ ምሃብ እንትኸውን፤ ጎቦታት ምሸንሻን ከኣ ዘይተትሓዙ ከባብታት መሬት ንመናእሰይ ብምዕዳል ክጣየሱ ምግባር እዩ። ሓዚ ሓዚ ከኣ ጎቦታት ንሕርሻ ብዝጥዕም መልክዑ ዛጋታት ብምስራሕ ምዕዳል ከም ሓዲ መፍትሒ ይስርሓሉ ኣሎ። እንተኾነ ግን ብሰንኪ ሕፅረት ዝኖብ፣ ድርቂ፣ ፅበት መሬት፣ ቀፃሊ ዕብየት ህዝቢ ተጣሚሩ ንስደት ደፋኢ ርቓሒ ካብ ምኻን ዓዲ ኣይወዓለን።

ብዝርዝር ንኣርይ እንተተባሂሉ ኣብ ሕድሕድ ጣብያ ዝህሉ ዝሸጋሸግ መሬት በዝሒ መሬት ዘይብሉ ሰብን ብጣዕሚ ኣፈላላይ ኣለዎ። እቶም ኣብ ጎቦታት ዝግበሩ ሸንሸናታት ውን ዝሕረስ እኩል መሬት ምስ ዘይምህላው፤ ካብ መስርሒ ዝ ዝዛይድ ለውጢ ኣይከምፅኡ። ዋላ ውን ብዓይኒ ሃፍቲ ምርባሕ እንስሳ እንተተራእዩ ቀለብ እንስሳ ዝኸውን እኹል ሳዕሪ ወይ ካልእ ቀለብ ብሰንኪ ድርቅን ሕፅረት ዝኖብ ኣይክርከብን። ኣብ ምፍራይ ንህቢ ፅቡቓት ውፅኢታት ኣለው።

ኣብዚ ዝስደት መሬት ዘይብሉ ጥራሕ እዩ ማለት ኣይኮነን። እቶም መሬት ዘለዎም ዘምርትዎ ምህርቲ ኣዕጋቢ ምስ ዘይኸውን ይሰደቱ እዮም። ኣብተን ፀብብቲ ግራውቲ ክረምቲ የምርቱ። እኹል ግን ኣይኮነን። ዋላ መዳበርያ እንተተቐሙ ዝተበልዐ መሬት ምስ ምኻኑን ናይ ሓመድን መዳበርያን ውህደት ምስ ሕፅረት ዝኖብ ተተሓሒዙ ክንድዝድለ ኣይህበዎምን። መንግስቲ ነዚ ተዓዚ ክሳብ ብ ኤክስባተራት ዒላታት እንዳኻፃተ ብመሰና ክጥቀሙ ዘይሕለል ፃዕሪ ዝገበረሉ ኩነታት ውን ኣሎ። ውፅኢት እንተሃለዎ ውን ፅበት መሬት ሓንቐ ምሓዙ ኣይተርፈን።

C. ስእነት ስራሕ

ስእነት ስራሕ ብሃገር ደረጃ ኮነ ብኸልል አሎ። ኣብ ከይዲ ይቐንስ ከምዘሎ ምግንዛብ ከአ ርትዓውነት እዩ። ብፍላይ ኣብ ከተማታት መንግስቲ ዋላ ውን ዉሱንነት እንተሃለዎ ዝከኣሎ ይገብር ኣሎ ዝብል እምነት አለኒ። ምጥያሽ ኣናእሽተይን ደቀቕትን፣ ምስላጥ ዕቃርን ልቓሕን፣ ምስሓብ አንሽስትመት ኣብ ቅንሳ ስራሕ ስእነት ኣብ ዝሓለፉ ዓመታት ዘይነዓቕ አበርክቶ ገይሮም እዮም። ኣብ ገጠራት ውን መናእሰይ ብማሕበር ተወዲሞም ኣብ መዳይ ምርባሕ እስሳትን ሕርሻን ክሳተፉ ዘኸእሉ ፓኬጃት አለው። ብርግፅ ዊፅኢታውነቱ ብፍላይ ኣብዚ ከባቢ ምስ ድርቄ፣ ሕፅረት ዝኖብን ፅበት መሬትን ተተሓሓዙ አዕጋቢ ኣይኮነን። ሰለዚ ዝፈተነን ዘይፈተነን ኣብ ኣብ ገጠር ዘሎ ብተናፃፃሪ ትሑት ክእለት ዘለዎ መንእሰይ ክስደት ይረአይ። እዚ መንእሰይ መብዛሕቲኡ ግዜ ናብ ከተማታት ትግራይ ኮነ ኢትዮጵያ ከይአተወ እዩ ናብ ስዑዲ ዝኸይድ። ኣብ ከተማታት ስራሕ ስእነት የለን ንማለት ደልዩ ዘይኮነስ፤ እቲ ኣብ ከተማ ዘሎ ንዑዑ ዝምጥን ስራሕ ክጥቀም ነይሮዎ ንምባል እዩ። መን ደአ ከልአ ንዝብል ብሓፂር ክትልወጥ ምድላይ ዝብል ኣጉል ኣረኣእያ ናይ ባዕሉ ፅዕንቶ አለዎ።

ንኣብነት እዘም መናእሰይ መብዛሕቲኡም ትሑት ክእለት ዘለዎም ምስምኻኖም ኣብ ከተማታት ዝካየዱ ስራሕቲ ውለቀ ኮንስትራክሽን ውን ክሳተፉ እንዳከኣሉ ድልዩት የብሎምን። ኣብ መቐለን ሽረን ዝገበርክዎ ትዕዝብቲ መዓልታዊ ስራሕተኛ፣ ናይ ገዛ ስራሕተኛ፣ መተአናገድቲ ካፌታትን ቤት ብልዕን ካብ ኣምሓራ ክልል ዝመፁ ቡዙሓት ከም ዝኾኑ ተግዚቦ አለኩ። እዚ ማለት ከዓ ኣብ ትግራይ ዘለው መናእሰይ እቲ ዘሎ ስራሕ ንእሽቶ ደምዝ እዩ ብምባል ኣብ ሓጺር ግዜ ክልወጡ ካብ ምድላይ ከይተጠቐምሉ ምትራፎምን ምስዳቶምን ከመላኽት ይኸእል። ካብ ስደተኛታት ሓቲተ ዝረኽቡኩም መልሲ ውን ነዚ ይሕግዝ። ዳርጋ ኩሎም ክበሃል ይከኣል አዩ ነቲ ኣብ ዕዳጋ ሸቕሊ ትግራይ ዘሎ ደምዝን ክፍሊትን ከምዘይደልይዎ እዮም ሓሮምኒ።

D. ብዓይነ ስደተኛታት ዘይተመጣጠነ ክፍሊት ስራሕ

እዚ ብፍላይ ናይ መንግስቲ ስራሕ ዕድል ዝረኽቡ ነዚ ገዲፎም ዘይሕጋዊ ስደት ዝመርፁ ስራሕተኛታት መንግስቲ ይምልከት። መማህርቲ ሓዊሱ ኣብ ሞያ መምህርነት፣ ሕክምና፣ ሕርሻ ኪኢላነትን ካልኣት ዓወደ ስራሕትን ዝተቐፁሩ ሰባት ብዘይሕጋዊ መንገዲ ዝተሰደቱ አለው። ዝተመለሱ ውን ይፈልጥ እዩ። ንኣብነት ኣብ ዓፅቢ ወንበርታ ብ 2004 ዓ/ም ከባቢ 90 መምህራን ናብ ስዑዲ ከምዝተሰደቱ ንምፍላጥ ኪኢላ እዩ።

ኣብዚ ክንሪአ ዝግበአና ምስ ካልኣት ሰሓብቲ ረቓሒታት ኣብ ስዑድን ምስ ጌጋ ኣረኣእያ ስራሕተኛታት ዝተሓሓዘ ምኻኑ እዩ። ናይ ቀዳማይ ብርኪ ወይ ካልኣይ ብርኪ ቤት ትምህርቲ መምህር ኣብ ወርሒ ቤቲ ናይ ኣሽዑ ደምዝ 700-900 ሚኢቲ ወይ 1400-1500 (ንጀምርቲ) ቅርሺ ካብ ዝረከቡ፤ ኣብ ስዑዲ ከይዱ መዓልቲ ክህብ ከሎ ብ 200 ሪያል (1000 ብር) መዓልቲ ክኸልእ ከሎ ከአ 80-100 ሪያል (500 ብር) ክረከብ ይመርፅ ኢሉኒ በፂሒ ዝተመለሰ ዓርኪይ። ዝተለወጠ ሰብ ግን ውሑድ እዩ ምስብልክዎ ናይ ዕድል ጉዳይ እዩ ክብል መለሱለይ።

ንካልኣት ኣዘራሪብ ዝረኽብክዎ ከአ ኣብኡ ዘሎ ዋፂኢ ምስ ዝበዝሕ መብዛሕቲኡ ሰብ ተለቂሑ ሰለዝኸድን ወፅኢቱ ኣዝዩ መሕዘኒ እዩ። እቶም ተለቂጦም ዝበሃሉ ውሑዳት ሰባት ውን ኣብ ዘይሕጋዊ ስራሕቲ (መሸግ ሓሸሽን ኣረቂን) ዝተዋፈሩ እዮም። ንኣብነት ኣብ ሓዲ ቀዳማይ ብርኪ ቤት ትምህርቲ ይሰርሕ ዝነበረ ሓዲ መ/ር ምስክደ ኣብ 6 ወርሒ ሚኒባስ መኪና ዝኢኡ ተባሂሉ። እዚ ሕጋዊ ስራሕ ከምዘይኮነ እንዳተፈለጠ ግን፤ ዳርጋ ኣብ ሙሉእ ኣፅቢ ወንበርታን ሳዕሲዕ ፃዕዳ እምባን ቀንዲ መዘራረቢ ዛዕባ ኮይኑ ስራሕተኛታት መንግስቲ ንክሰደቱ ከም መገሲ ከምዝኾነ ካብ ቡዙሓት ምዕብብ ይከኣል። ኮይዶም ግን ለውጢ ኣይተረኽበን።

E. መሓዳይ ገደፊኒን ዝተዛብዐ ሓበሬታን

መብዛሕቲኦም ብዕድመ ኣናእሽቱ መናእሰይ ጥራሕ ዘይኮነ ኣብ ዝተምሃሩን ዘይተምሃሩን ዓበይቲን ውን ዝርእ ፀገም እዩ እዚ። ዘይሕጋዊዎን ደደለልቲ ውን ዝተዛብዐ ሓበሬታ ብምንዛሕ መሓዘት ነነርእሶም ክፀላለዉ ኣብ ምግባር ዘይንዓቕ ተራ አለዎም። ካብ ሓዲ ከባቢ ዝተወሰኑ ሰባት ምስ ዝኸዱ እም ኣብዚእቶ ዘይበሃሉ ለውጥታት ኣብ ስድራን ውልቀን ምስ ዝረኣዩ፤ ካልኣት ነቲ መንገዲ ክስዕብዎ ምክንያት ይከውን። ሓዉሲ ምቕንጥእ ውን አለዎ። ሓዲ ስድራ ውላዱ ናብ ስዑዲ ከይዱ መሰረታውያን ዘይኮኑ ለውጥታት እንተምፅኡ፤ ጎረቤቱ ዘሎ ስድራ ውላዱ ክኸይድ ምድፍፋእ። እዚ ኣብ ቀረባ ኣዝማደይ ውን ዝተዓዘብክዎ እዩ።

ዝተዛብዐ ሓበሬታ ግን ሚዛን ዝደፍእ ፅልዋ አለዎ። ብዘይሕጋዊ መንገዲ ሰጊሮም ዝተለወጡ ከም እዉ እቲ ዝመፀ ለውጢ ብጣዕሚ ንእሽቶን ኣብ ዓዲ ስራሕካ ውን ክመፅ ዝኸእል ኮይኑ እንደሃለወ ተጋኒኑ ዝውረየሉ ክነታት እዩ ዘሎ። እቶም ዝዚፍ ለውጢ ዘምፅኡ ውን ኣብ ዘይሕጋዊ ስራሕትን ወንጀልን ዝተዋፈሩ እዮም። ንኣብነት ኣብ ገለ ከባብታት ኣብ ውሱናት ኣዋርሕ ብሚልዮናት ዝቐፀር ቅርሺ ዘምፁ ኣለው ይበሃል። ሓዲ ወይ ክልተ እንተኾኑ እዮም። እቶም ዝተረፉ ለውጢ

ዘምፁ ኣብ ሕጋዊ ስራሕ ዝተሳተፉ ውን ኣብ 10 ወይ 15 ዓመታት ካብ ዋጋ መኪናን ጠሓኒት መኪናን ዝሓልፍ ኣየምፅኡን። ዝተወሰኑ ውን ኣብ ኣፅቢ፣ ፍረወይኒ፣ ዕዳጋ ሓሙስ ካልኣት ከተማታት ገጠርን ዝዛውቲ ዝሰርሑ ኣለው። ብሓፈሻ እንትርእፍ ግን እቲ ዝመፀ ለውጢ ኣብ ዓዲ ኣብ ዝተፈላለዩ ንጥፊታት ተዋፊርም ካብ ዝተወለጡ ኣይዛይድን።

F. ድሕረት

ዘይሕጋዊ ስደት ኣብ ጉዕዞ ካብ ዘጋጥሙ ፀገማት ጀሚሩ ምስ በፃሕካካ ውን መሰለይ ዘይትብለሉ መደልን ግፍዕ ዘብፀ ምካኑ እንዳተፈለጠ ሰብ ክውሕዝ ምርኣይ ልሙድ እዩ ኣብ ዘም ከባብታት። ኣብ ሓደ መዓልቲ 19 ሬሳ ተፃዒኑ መሂኡ እንዳተብሃለ ብግልግጡ 40 ሰብ ኣብታ መዓልቲ ንሳ ዝተበገሰሉ ከምዘሎ ንምፍላጥ ኪኢለ እዩ። ኮይደም ዝተመለሱ ተመሊሰና ክንከይደ ኢና ክብሉ ክትሰምዕ ከለካ እሞ ብዓይኖም ዝረኣይዎ ስቓይ እንዳሃለዎ ንምንታይ እንቴልካዮም መልሰም ዕድል እዩ። ቢቃ ዕድልካ እንቴልዎ ኣብዚኣ እንዳሃለካ ውን ክትመውት ትኽእል ኢካ። ክንዲ ዝከኣል ኣብዚ ዘይትምኩሩ እንቴልካዮም ከኣ “ወይ ክብ ወይ ግብ” ይብሉኻ። እሞ ክትሞቱ ኢኹም እንተብልካ ውን “ሓዲኣ ኣላ ሎሚ ወይ ሳዳቕ ሬሳ ወይ ሳንዳቕ ቅርቢ” ይብሉኻ። እዚ ብጣዕሚ ዝተጋገየ ኣረኣኢ እዩ። ድሕረት እዩ። ሎሚ እንተወሓደ መናእሰይ ኣብ ገለ ከባብታት ሀገርና ዘይሮም ሂወቶም ክትርፉ እንተሰለጡ ውን ክንድርካቦም ክልወጡ እንዳኻኣሉ፤ ኣብ ዕድል ብዝበል ኣጉል ፈሊጥ ዘይድፈር ጉዕዞ ክገብሩ ትሪኢ።

G. ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ሙሴናን

እቲ ብሃገር ደረጃ ከም ሓደጋ ኮይኑ ዘሎ ክራይ ኣካብነትን ፀገም ምስፋን ሰናይ ምምሕዳርን ውን ኣብ ስደት ናይ ባዕሉ ኢድ ኣለዎ። ናብ ታሕተዎት መሓውራት መንግስቲ ምስት ውርድ እዩ ስእነት ሰናይ ምምሕዳርን ስደትን ዝራኸቡ። ሰሉጥ ግልጋሎት ዘይምሃብ፣ ኣድልዎ ምፍፃም፣ ግልፅነት ምጉዳል፣ ዘይተሓታታይነት ዝብሉ ድኽመታት ኣመሓደርቲ ታሕተዎት ትካላት መንግስቲ መናእሰይ ክሰደቱ ዲፊት ኣብ ምፍጣር ናይ ባዕሉ ፅልዎ ኣለዎ። ንኣብነት ኣብ ሸንሸና ኣድልዎ ምፍፃም፣ ልቓሕ ብግዚኡ ዘይምሃብን ምጉልእላእን፣ ኣብ ምሽግሻግ እንተዘለዎ ኮታት ንኣዝማዶም ምሃብ ብኣመራርሓ ጣብያ ክፍፀሙ ከለው መናእሰይ ተስፋ ቆሪፅና ክንከይድ ንግደድ ኢና ይብሉ።

ሙሴና ከኣ ሓደ ክፋል ረቓሒ እዩ። ጣብያ ኣማሓደርቲ ደመወዝተኛታት ብዘይምኻኖም (ክሳብ 2006 ዓ/ም) ኣብ ሙሴና ክኣትዉ ዕድል ከፊቱ እዩ። እዚ ከዓ ክሳብ ማሕበራዊ ቤት-ፍርዲ ከምኡ ውን ታሕተዎት ትካላት ቤት-ፍርዲ ዘለቑ ዝኣተወ እዩ ይብሉ ነበርትን ካብ ስደት ተመልሰትን። ብፍላይ ኣማሓደርቲ ጣብያ ደመወዝ ሰለዘይብሎም ጎቦ ንዝህበም እዩም ረብሓታት መንግስቲ ዝዕድሉ። ኣብ ገጠራት ከይተረፈ ብዓይነት ብገንዘብን ጉቦ ኣሎ። ሰለዚ ምግዳል ፍትሕን ምዑሩይ ተጠቓምነት ምስ ዝገድል ሰብ ተስፋ ቆሪፅ ከከይድ ይገብሩ እዩም ይብሉ ነበርትን ስደተኛታትን። ብዓብይ ከኣ ታሕተዎት ኣማሓደርቲ ፓሊስታትን ስትራቴጅታትን መንግስቲ ኣይፍፁም ኢሎም ይግምገሙ። ብምኻኑ ከኣ ግዕዝይናን ሰናይ ምምሕዳርን መናእሰይ ብቐጥታን ብተዛዋዋርን ክንስደቱ ይደፍኡ።

2.1.2. ሰሓብቲ ረቓሒታት (Pull Factors) ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት

ካብቶም ኣብ ላዕሊ ዝረኣናዮም ዝተሓላለኹን ተማላላእነት ዘለዎምን ደፋእቲ ዝኾነ ረቓሒታት፤ ኣብዚ ኣብ መዕረፊ ወይ ስደተኛታት ዝግርፉሎም ከባብታት ሃገራት ሰሓብቲ ወይ ስደተኛታት ክኹዱ ዘለዓዕሉ ረቓሒታት ኢና ክንሪኢ።

A. ዝሓሸ ክፍሊት ስራሕ

መብዛሕቲእም ሰራሕተኛታት እቶም ሕጋዊ ስራሕ ዝሰርሑ ካብ ሞጋሰ ጀሚሩ ክሳብ ዝተፈላለዩ ዓይነት ጉልበት ስራሕ ይሰርሑ። ኣጣልን ኣግማልን ምጉሳይ፣ ኣብ ስራሕቲ ኮንስትራክሽን መዓልታዊ ስራሕ፣ ክሳብ 40 ሜትሮ ጥልቀት ዘለዎም ዓላታት ምኹዓት ወዘተ ዝተለመዱ ዓይነታት ስራሕ እዮም። እዞም ስራሕቲ ብፍላይ እቶም ናይ ጉልበት ስራሕቲ ንሂወትሒደገኛታት እንትኹኑ ዝሓሸ ክፍሊት ዝርከቡሎም እዮም። ኣብቶም ብዘይሕጋዊ መንገዲ ናብ ሱዑዲ ዝግበር ስደት ብሰፊሑ ዝተወፃወፀሎም ፈለምቲ ዓመታት ከባቢ 1998/99-2004 ንመዓልቲ ክሳብ 200 ሪያል ነይሩ። ደሓር ደሓር ሰብ እንዳብዝሓ ምስከደ ክሳብ ናብ 80 ሪያል ወራዱ። እንተኹን ግን መናእሰይ እዞም ከባቢ ካብ ምስሓብ ኣይተረፈን።

B. ልሕሉሕ ሓለዋን ቅፅፅር ሕጊን

ስደተኛታት ዝብዝሕ ግዜ ካብ ኢትዮጵያ ምውፃእ ንእሽተይ ይኹብድ እምበር ኣብ ጅቡትን ሰማልን ምስ በፃሕካካ ሓለዋ ልሕሉሕ እዩ ይብሉ። እቲ ናይ ዘይሕጋውያን ኣስገርትን ወንጀለኛታትን ሓደጋ ከምዘሎ ከይኑ ማለት እዩ። ካብ የመን ክሳብ ስዑዲ ዘሎ ከኣ ናይ መንግስቲ ሓለዋ ድኹም ምኻኑ ይገልፁ። እዚ ከኣ ብክልተ ኣገባብ ስደት የበረታትዎ። ሓደ መንገዲ ዋላ

ልዕልን ታሕትን ዝበዘሉ እንተኾነ፤ ቡዙሓት ስደተኛታት ኣይንተሓዘን ብዝብል ተስፋ ክውሕዙ ዝገብር እንተኾውን፤ ካልኣይ ከኣ መዕረፊ ኣብ ዝኸና ሃገራት ምስበፀሑ ስደተኛታት ዘይሕጋውያን ስራሕቲን ወንጀልን ተዋፊርም ክሰርሑ ከምኡ ውን ብዘይመንበሪ ፍቓድ ክነበሩ የኸእሎም።

ካብ ቡዙሓት ከምዘረኹቡዎ ቡዙሓት ኢትዮጵያውያን ኣብ መሸጣ ኣረቂ ከምዘሰርሑ ይነገር። ብምክንያት ሃይማኖት እስልምና፤ ኣብ ሱዳዲ ኣረቂ ምሻጥን ምስታይ ኩልኩል ክንሱ ቡዙሓት ግን ካብ ሸኮርን መባኹዕቲ (ይስት) ባዕልቶም ብዘዳልውዎ ኣረቂ ንመናእሰይ ሰዑዲ ይሸጡ። እዚ ሓደገኛ ወንጀል እንዳሃለወ ክሳዕ ዝተገጠቐ ጉጅለ ብምምስራት ኢትዮጵያውያን ዝፍፀምዎ ተግባር እዩ። ኣብ ምዕዋን ሓሸሽ ዝተዋፈሩ ውን ኣለው። እዚ ኩሉ ልሕሎሕ ቁፅፅር ሕጊ ስዒቡ ዝፍፀም ኮይኑ፤ ብዙሓት ሰባት ናብ ዘይሕጋዊ ስደት ክውሕዙ ምክንያት እዩ ይብሉ። ብኻልእ ወገን ከኣ እዞም ዘይሕጋውያን ስራሕቲ ነቲ ቅድሚ ሓደ ዓመት ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ኣብ ሰዑዲ ዘጋጠመ መጥቓዕቲ ምክንያት ከምዘኸነ ይዛረቡ።

C. ሱሉጥ ርክብን ግደ ቴክኖሎጂን

ወያነ ቴክኖሎጂ ልክዕ ኣብ ከልኦት ማሕበራዊ፣ ቁጠባውን ፖለቲካውን ንጥፈታት ዝፈጠሮ ለውጢ ከምዘሎ ኣብ ዘይሕጋዊ ንክስፋሕፋሕን ክጋደድን ዓብይ ግደ ኣለዎ። ካብ ንምቁፅፃሩ ኣፀጋሚ ዝኾነ ኔትዎርክ ዘይሕጋውያን ደልልቲን ኣስግርተን ምፍጣር ጀሚሩ፤ ካብ መዕረፊ ስደት ናብ መበቀል ስደት ዝግበር ርክብ ኣብ ምስላጥ ናይ ባዕሉ ፅዕንቶ ፊጢር እዩ። ዘይሕጋዊ ዝውውር ገንዘብ ውን ኣሳሊጡ። ብካልእ መዳይ ውፅኢታት ቴክኖሎጂ ኣብ ሞንጎ መሓዘት ዝግበር ምፅልላው ኣጋሃሂሩ ይብሉ። ብሓፈሻ እንትርእ ቴክኖሎጂ ምስቶም ካልኦት ደፋኦት ሱሉጥን ርክብታት ተኣሳሲሩ ዋሕዝን ፍጥነትን ዘይሰሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ኣጋዲዱ። ረብሐታቱ ከምዘለው ኮይኖም።

3. ሳዕቤናት ዘይሕጋውን ዘይስሩዕን ስደት

ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ዘምፅኦም ሰዓቤናት ኣብ መበቀል ስደተኛታትን ዝኾኑ ከባቢታት ወይ ብዓብይኡ ሃገራት ከምኡ ውን ስደተኛታት ካብ ጉዕዞ ጀሚሩ ኣብ መዕረፊ ሃገራት ክፍጠሩ ዝኸእሉ ኢልና ብክልተ መልክዕ ከፊልና ምርኣይ ይክኣል። እቲ ኣብ መበቀል ስደተኛታት ቀንዲ ዛዕባ እዚ ፅሑፍ ስለዝኾነ ብዝርዝር ንምርኣይ ቅድሚ ምፍታንና፤ ብዛዕባ ካብ ጉዞ ጀመሩ ኣብ ፃንሒት ስደተኛታት ዘጋጥሙ ሳዕቤናት ቁሩብ ክንብል።

ብመሰረቱ ዘይስሩዕ ዘይሕጋውን ስደት ካብ ሕጊ ተሰዊርካ ዝካየድን ብጣዕሚ ሓደገኛ ዝኾነ ጉዕዞ ዝሓትትን እዩ። ስደተኛታት ካብ መፈለግትኡ ካብ መበቀል ክውፁ ከለው ለይቲ ሓዊሱ ሓደገኛ ጉዕዞን ይጅምሩ። ዳርጋ ሂወቶም ንደላሎ የረክብዎ ማለት። ሓደገኛ ጉዕዞ በረኻ፣ መብላዕቲ ዱር ኣራዊት፣ ማይ ፃምእ፣ ዘይልክዐን ዝፅዕና መጋዓዝያታት ባሕርን ምድርን ዘብፅሑዎ መግዳትእን ቅጥፈት ሂወትን ኣዝዩ ዘስካክሕ እዩ። ኣብ መንገዲ ዝሞቱ ፣ ብእንሰሳ ዱር ዝተበልዑ፣ ጀልባ ተገልቢጣ ዝተወዱኡ ቡዝሓት እዮም። ገለ ኢሰብአውያን ደላሎ ናብ ባሕሪ ክነበፃሓኩም ኢና ኣሎም ስደተኛታት ኣብ መንገዲ ደርብዮም ምስ ዝኸዱ ከኣ እቲ ፀገም ኣዝዩ ይጋደድ።

ንኣብነት እዚ ካብ ትግራይ ብምብራቓዊ ክፋል ኢትዮጵያ ዝግበር ዘይሕጋዊ ስደት በረኻታት ዓፋር፣ ጅቡቲን ሶማልን ክተቃርፅ ግድን እዩ። ክሳዕ ሚሊን ጋላፍን ወይ ድማ ደሴ ብመኪና ዝግበር እካ እንተኾነ፤ ቁፅፅር ፀፅታ መንግስቲ ምስ ዝሕይል፤ ነዊሕ ጉዕዞ ብእግሪ ዝግበረሉ ከነታት ኣሎ። ኣዚ ብፍላይ ንደቂ ኣንስትዮ ኣፃጋሚ እዩ። ካም ምዕማፅ ጀሚሩ ክሳዕ ሂወቱን ምስኣን ክጋጥመን ይኸእል።

ሓዚ ሓዚ ድማ ዘይሕጋውያን ኣስገርቲ እንዳተበራኸቱ ስለዝመፁ መጠን ኣፀጋምነት ካብ ትግራይ ተበጊሰካ ሰዑዲ ክሳዕ ትበፅሕ ዝግበር ጉዞ ወሲኹ ኣሎ። ኣብ የመን ዝተፈጠረ ዘይምርግጋዕ ባሕሪ ሰጊርካ ዝግበር ምቅርራፅ በረኻታት የመን ዝሓትት ነዊሕ ጉዕዞ፤ ሎሚ ኣብ ቡዙሓት ኬላታት ዝተዋፈሩ ዘይህጋውያን ደላሎ፣ ኣስገርቲን ነገድቲ ኣካላት ደቂ ሰብን ይበዝሑዎ ኣለው ይብሉ ካብ ስደት ዝተመለሱ። እንተታሒዘካ ኣብ ሓደ ኬላ ክሳዕ 20 ሺሕ ቅርሺ ዝሓቱ ዓገቲ መንገዲ ኣለው። እዚ ብፍላይ ኣብ ሰዑዲ ቀረባ ዘመድ ወይ ዓርኪ ንዘይብሎም ሰባት ግፍዒ ክበፅሑዎ የገድድ። ዓገቲ ምእንታን ቅርሺ ክረኽቡ ንዝግንታዎም ስደተኛታት ሓውል እንዳበሉ የሳቕይዎም። ጎማ እንዳደዱ ናብ ጥራሕ ዝባን ስደተኛታት ብምዝዕዛዕ፣ ምቕጥቃጥ፣ ፅፍሪ ምንቃል ከምኡ ውን ፍርቂ ማይ ዝመልኦ ጎማ (ዕሹግ ማይ መትሓዚ) ናብ ዓይኖም ብምእታው ብድሕራቱ ብምቃዕ ዓይኖም ክሳዕ ምውፃእ ይበፅሑ። ኣብዚ ብዘይሕጋውያን ደለልትን ዓግትን ዝካየዱ ዘስካክሕሕ ስቓይ፤ ኢትዮጵያውያ (ብፍላይ ደቂ ኣደም ነቶም ዝተገንቱ ስደተኛታት) ዝሳተፉ ምኻኖም ከኣ የሕዝን ጥራሕ ዘይኮነ፤ ክሳብ ናብ ዓዲ ዝበፅሕ ቂምታን ምቕትታልን ዘብፀሓሎም ኣጋጣምታት ኣለው።

ኣብ ሰዑዲ ምስተበፀሐ ውን ዘይሕጋዊ ክሳዕ ዝኮኑ ሩፍታ ዝበሃል የለን መሰሊይ ትበሉ ኩነታት ውን የለን። ዘይሕጋውን ስደተኛታት ናይ ምድርዳር መሰል ጠብሎም። ብፍላይ ኣብ ከተማታት ምስ ፖላይስ ሱዳዲ እንዳተመላጠጥካ እዩ ዝንበር።

ኣብተን ብበዝሒ ተኣኪቦም ዝነበሩሉን ኣብ በረኽታት ዝደከንዎን ሰፈራት ዘሎ ወንጀል ስቓይ መቐፀሪ ብሉን። ብዘይሕጋዊ ዝኣተዎ ደቂ ኣንስትዮ እቲ ዘሰረሐን ሰብ ዳርጋ ከም ውልቀ ንበረት ይቐፀረን ። ኣስቡኡት ይገሰዎን ኣንስቲ ብዘይርህራሄ ይገርፈኣን። መቐተልቲ ውን ኣይተርፍን። ስርሕ ሓጊኻ ብዘይ ደመወዝ ምብራር ኣሎ። ገለ እንቴልካ ውን ፖሊስ ፀዊዑ ከምዘእስረካ ሰለትፊልፕ ትብሎ የብልካን። ናይ ጉልበት ስራሕ ኣዝዩ ሓደገኛ ዝኾነሉ ኩነታት ውን ኣሎ። ከሳፊ 40 ሜትሮ ጥልቀት ዘለዎ ጉድጋድ ከኹዕቱ ኣብ ውሽጢ እንዳሃለዉ ተደርሚስዎም ተቐቢሮም ዝተረፉ ኣለዉ። ካልእ ኣብ ሞንጎ ስደተኛታት ዝፍጠር ጎንዲ ኣብ ትሕጊ ዘይብሉ ከነታት ስለዝካየድ ብቐሊሉ ዝፍታሕ ኣይኮነን። ከሳፊ ምጥፍፋእ ይበፀሕ። ሓሚምካ ሕክምና የለን። ዝሰራሕካዮ ገንዘብ ብባንኪ ክተዘዋውር ሰለዘትኽእል፤ ሕጋዊ መንበሪ ፍቓድ ንዘለዎም ኢኻ ከቐምጡልካ ወይ ናብ ዓዲ ከሰድልካ ትህቦም። ክሕደት የጋጥም ናብ ካልእ ጎንዲ የምርሕ።

ኣብ ዘይሕጋዊ ስራሕቲ ምስታፍ ዝሓሸ ኣታዊ ስለለዘርኩብ፤ ንዕድላካ ኢልካ ፈተነ ኣሎ። ኣብ ንግዲ ኣረቂ ቡዙሓት ይሳተፉ እዮም። እንተተረኹብካ ግን ሞት ኣሎ ካብኡ ሓሊፉ ውን ንሓያሎ ዓመታት ክትእስር ትኽእል ኢኻ። እቶም መናእሰይ ስዑዲ (ሸባብ) ገንዘብ ክሰኡ ከለው፤ ብግዲ ከምጥሉኻ ይኽእሉ ወይ ኣብ ማእኸሉ ዝፍጠር ዕግግር ተጠቂሞም ክቐትሉኻ ይኽእሉ። መሰልካን ክብርኻን ተቐንጢጥካ ትነብር።

3.1. ሰዓቤናት ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ኣብ ዓዲ/ሃገር ስደተኛታት

ንዕንዓት ኣብ ኣፅቢ ወንበርታን ሳዕሲዕ ሳዕዳ እምባን ኣብ ዝፀናሕኩሉ ግዜ፤ ዘይሕጋዊ ስደት ዝፈጠሮም ወሱናት ለውጥታት ሪክ ኣለኹ። መካይን መጎዓዝያ ዝገዝኡ፤ እንዳ ጠሓነት መኪና ዝኸፈቱ፤ ኣብ ከተማታት ብፍላይ ኣብተን ደረጃኣን ኣዝዩ ዝተሓተ ከተማታት ገጠር ዝዛ ዝሰርሑ፤ ናይ ገጠር ዝውቶም ካብ ህድሞ ናብ ቆርቆሮ ዝለወጡ ወሑዳት ኣለው። እዞም ለውጢ ዘምፅኡ ሰባት ውሕዳት ኣብ ርእሲ ምኻኖም፤ መብዛሕቲኦም ንነዊሕ ዓመታት እንዳተባረሩን እንዳተመለሱን ዝፀንሑ ወይ ውን ኣብ ከም ዕወና ሓሸሸን መሸጣ ኣረቕን ዝተሳተፉ እዮም። እዚ ውሱን ለውጢ ምስ ኣብ ዓዲ ዝፍጠር ዝተሓላለኸ ሳባቤን ክተነፃፀር ከለኻ ዘዕግብ ኣይኮነን። ብፍላይ ከዓ እዞም ዝተጠቐሱ ስቓያት ኣብ ግምት ኣእቲኻ እሞ ከዓ ንክሎም ነቶም ዝኸዱ ዝሳኸዑ ምስዘይምኻኖም ሳዕቤን ዘይስሩዕን ዘይህጋውን ስደት ይዛድ። ነቶም ቡዙሕ መግለፂ ዘለዎም ሳዕቤናት ንርኡ።

A. ቁጠባዊ ሰዓቤናት

በዝሒ ተሳታፊ መንእሰይ ምስ ዝኸውን ኣፍራይይ ሓይሊ እዩ ዝሰኣን ዘሎ። እተን ዘለዎ ናይ ሕርሻ ስራሕቲ ኣብ ኢድ ብዝግባእ ከድምዩ ዘይክእሉ ኣረጋውያንን ትሕቲ ዕደመ ህፃናት ይወድቃ። እዚ ከዓ መፍረያይነት ክቐንስ ይገብሮ። 40 ሜትሮ ጉድጋድ (ዓላ) ኣብ ስዑዲ ኬድካ ክትኩዑት እንዳክኣልካ፤ ኣብተን ናይ ትሕቲ ምድሪ ማይ ዘለዎን ከባብታት 5-6 ሜትሮ ተኻዒቱ ኣብ ቁንጣሮ መሬት ዝተዘርኣ ቆሰጣን ሰላጣን ምስታይ ሃሊፈን ካልእ ክገብሩ ዘይክእላ ኮይነን ዝተረኸባ ኣለዎ። እዚ ኣብታ ዘላ ፀባብ መሬት ውን ክህሉ ዝኽእል ዝነበረ ኣፍራይይነት ትሑት ክኸውን ዝኽእል እዩ።

ቁጠባዊ ሰዓቤን ዘይሕጋውን ዘይሩዕን ስደት ክግለፀሎም ዝኽእል ካልኣት ነጥብታት ምስንርኢ፤ መብዛሕቲ ሰብ ተለቂሑ ወይ ዝነበሮ መስታዊ ንብረት ከም እንሰሳ ዝበለ ሸይጡ ሰለዝኸድ ተባሪሩ ወይ ኣብ መንገዲ ተተሓዙ ገንዘቡ ተወሪሩ ወይ ሓሚሙ ክምለስ ከሎ፤ እንታ ዝነበረት ቁጠባዊ መሰረት ስድራ ትናጋዕ። ቡዙሓት ካብ ፍትሓዊ ልቓሕ ደደቢትን ካብ ውልቀ ሰባትን ወይ ዝነበሮም ሃፍቲ እንሰሳን ሸጦም ኮይዶም ከይተሳኸዱሎም ተመሊሶም ናብ ዑደት ልቓሕን ድኽነትን ኣትዮም። ብፍላይ ብዓገቲ ተተሓዞም ስድርኦም ዓገቲ ዝሓተትዎ ኣሸሓት ክምልሱ ዝነበሮም ዝበተኹ ኣለው። እዚ ማለት ከኣ ካብቲ ዝነበሮ ደረጃ ንታሕቲ ክወርዱ ይግደዱ።

በዝሒ ተሰደድቲ ምስምለስ ወይ ገንዘብ ምስዘልእኽ እሞ ዝህልው ቀረብ (supply) ዝተፈለላዩ መስሪታዊ ድሌታት እቲ ከባቢ ምስዘይውሰኽ፤ ናህሪ ዋጋ ዕዳጋ ዝሕይለሉ ከነታት ውን ኣሎ። ዘይሕጋውያ ስደተኛታት ብመልክዕ ረሚታንስ ናብቲ ከባቢ ዝሰድዎ ቅርሺ ብተደጋጋሚ ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ናህሪ ይፍጠር። ምርምር ክሰርሕ ኣብኡ ኣብ ዝፀናሕኩሉ ግዜ ኣብ ስዑዲ ዘጋጠመ ዘይምርግጋዕ ሲዲቡ ዝዚፍ ቅፅሪ ዘለዎም ተመለሱት ነይሮም። ንኣብነት ኣብ ኣፅቢ ከባቢ 7, 000 ተመሊሶም ነይሮም። እዚ መንቀሊ ምንጋዕ ዋጋ ዕዳጋ ኮይኑ ነይሩ። ዋጋ ክራይ ዝዛ ኣብ ከተማታት ክሓትት ከለኹ ድንገት 150 ዝነበረ ናብ 300 ብር ድይቡ ብ 100% ወሲኹ። ኣብ ዕዳጋ እኽልን እንሰሳን ውን ናህሪ ዋጋ ተራእዩ። እዚ ኣብ ልዕሊ ነባራይ ህዝቢ ፅዕንትኡ ዝዚፍ እዩ።

B. ማሕበራዊ ሰዓቤናት

ዘይሕጋውን ዘይስሩዕን ስደት ብፍላይ ካብ ሓደ ከባቢ ቡዙሓት ሰባት ተሳተፍቲ ክኾኑ ከለዉ ናይ ባዕሉ ዝኾኑ ማሕበራዊ ፀገማት ይፈጥር። ከምቲ ቀዳመ ክጠቐሶ ዝፈተንኩ፤ ካብ ዘባ ምብራቕ ብፍላይ ኣፅብን ሳዕሲዕን ዋላ ውን ብሰንኪ ዘይሕጋዊ ባህሪ ስደት ብኣሃዝ ክንድዚ ክትብሎ ትኽእል እንተዘይኮነ፤ ቡዙሕ ስደተኛ ከምዝወፀ ይፍለጥ። ንኣብነት ኣብ ኣፅቢ

ወንበርታ 2006 ብሰንኪ ዕግርግር ስዑዲ ዝተመለሱ ጥራሕ ጥቓ 7000 ኮይኖም ነይሮም። በዚ መሰረት ዘይሕጋውን ዘይስሩዕን ስደት ዳርጋ ሕድ ሕድ ስድራ ኣንካኸኪሑ ኣሎ ማለት እዩ።

ክንድዚ ዝኣክል ዝዘፍ ስደት ምስቲ ዘይሕጋውን ዘይስርዑን ምኻኑ ተኣሳሰሮም ዝፈጠሩ ማሕበራዊ ምንጋዓት ክህልዉ ግድን እዩ። ቅድም ኢሉ ከምዝተጠቐሰ ዝበዝሑ ተሰደድቲ መናእሰይ ደቂ ተባዕትዮን ደቂ ኣንስትዮን እዮም። እዚ ሓላፍነት ናብራ ኣብ ልዕሊ ኣረጋውያን ትሕቲ ዕድመ ቆልዑን ክወድቑ ይገብር። ቁፅሪ ስደተኛታት ደቂ ኣንስትዮ እንዳወሰኸ ብዝኸደ ዝተፈጠሩ ማሕበራዊ ቅልውላዋት በዚሑም። ካብ ምብታን ሓዳር ይጅምር ክሳብ 5 ቆልዑት ጡብ ዝጠቡ ውን ከይተረፉ ን ኣረጋውያን ወለደን ገዲፈን ዝኸዳ ኣለዋ። ኣዶ ምስ 2 ደቃ ን2 ኣናእሹቱ ደቂ ኣንስትዮ ደቃ ገዲፋ ዝኸደትሉ ኣጋጣምታት ውን ኣሎ።

ማናእሰይ ዝጠልቡ ማሕበራዊ ንጥፊታውን ብኣረጋውያን ክትገብሩ ወይ ውን ከይተፈፀሙ ዝተረፍሉን ምንጋዕ ማሕበራዊ መስተጋብር ዝተርኣየሉን ኩነታት ኣሎ። ንኣብነት ነበርቲ ነዚ ሕሰም ክገልፅዎ ከለዉ “ሬሳ ዘውፅእ” ጎበዝ ውን ጠፊኡ ክሳብ ምባል ይበፀሑ። ጥምቀት 2005 ዓ/ም ፀሓፊ ኣብ ጣብያ ሓድነት/ኣፅቢ ወንበርታ ከብዕል ዝተዓዘበ ነገር ታቦት ካብ እንዳ ጥምቀት ናብ ቤተ-ክርስቲያን ክምለስ ከሎ ልዕሊ 50-60 ኣረጋውያን ህፃውንት ጥራሕ ኣዩ ተዓዚቡ። እቶም ዝነበሩ ሓደ ክልተ መናእሰይ ውን ካብ መንገዲ ዝተመለሱን ካብ ስዑዲ ዝተባረሩ/ዝተጠሩዙ እዮም።

ኣብዚ ከባቢ ዘጋጠመ ዘደንፁ ክሰተት ከኣ ኣቕሽቲ/ካህናት ዝተሰደቱ ምህላዎም እዩ። ቤተ-ክርስቲያናት ቀደስቲ ስኢነን ካብ ጎረቤታት ደብርታት ክልምና ዝተገዳደሉ ሃዋህው ተራእዩ። ኣባት ንስህኣም ደርብይዎም ዝኸዱ ፋታሒ ዝሰኣኑ ውን ኣጋጢሞም። ቀሺ ወይ ዲያቆን ስዑዲ ዓረብ በዊሑ ምስመፀ ክቕድስ እዩ ኣይትቕድስን ብዝብል ጎንጊ ኣብ ቤተ-ክርስቲያናት ዘጋጠመ ዕልቕልቕ ውን ከምኡ።

ካልኣት ማሕበራዊ ሰላም ኦቲ ሕ/ሰብ ዘናግዑ ማሕበራዊ ፀገማት ውን ኣለው። ብሰንኪ ዘይምምላስ ልቓሕን ምጥልላምን ክሳብ ሓው ንሓው ውልድን ወላድን ዘባልዕ ጎንጊ ዝተፈጠረሉ ከነታት ተራእዩ እዩ። ብሰንኪ ልቓሕን ምጥልላምን ክሳብ ብኸራ ምቕትታል ዝበፀሐ ሓደገኛ ዝኾነ ባእሲ የጋጥም። መሰረት ስድራ ይናጋዕ። መስተን ስኽራርን ንዑዑ ሲዒቡ ዝፍጠሩ ፀገማት ተስፋ-ሕፊሑም። ብላክ ሌብል ዊስኪ ከይቀረየ ኣብተን መበራህቲ ካ ዘይብለን ገጠራት ክስተ ፀሓፊ ተዓዚቡ። ቢራ ካ ንመን ገረሞ። ኣብ ሕፀን መርዓን ሚዛን ሕ/ሰብ ዘዛብዑ ኣረኣእያታት ማዕቢሎም። ስድራ ኣዋልድ ደቆም ስዑዲ ንዘሎ ወይ በዊሑ ንዝመፀ እንተዘይኮይኑ ንካልእ ክሕፀያን ክምርዓዎን ድልዮቶም ትሑት እዩ። ኣብ እዋን ሕፀ ዝትሓዝ ውህብቶ ዊስኪ መለክዒ ክብሪ ዝኸነሉ ኩነታት ከምዘሎ ፀሓፊ ዘዘራረቦም ተመልስትን ነብርትን ጣብያ ሓድነት/ኣፅቢ ወንበርታ ይገልፁ።

C. ሳዕቤናት ኣብ ትምህርትን ፅሬት ትምህርት

ዝሰርሕሉ ዝተፋላለዩ ኣብያተ-ዕዮ መንግስቲ ገዲፎም ብዘይሕጋዊ መንገዲ ዝሰደቱ ስራሕኛታት መንግስቲ ኣለው። እዚ ኣብ ኣወሃህባ ግልጋሎትን መንፈስ ኣብያተ-ዕዮ መንግስትን ዝፈጥሮ ፅልዋ ዝነግቑ ኣይኮነን። ኣብ ኣብያተ-ትምህርቲ ዝተርኣየ ሳዕቤን ዘይሩዕን ዘይሕጋውን ስደት ገሊሁን ዝተርኣየን ዘተሓሰቡን እዩ። ተምሃሮን መምህራን ብዓብዩ ተፀልዮም ፅሬት ትምህርቲ ክገዳእ እጃም ኣለዎ።

ኣብ ፈለማ እዋናት መብዛሕቲኦም ናብ ስደት ዝኸዱ ዝነበሩ መናእሰይ ኣብ 8ይ፣ 10ይን 12ተን መሰጋገሪ ፈተና ክሓልፉ ዘይከኣሉ ነይሮም። ደሓር ደሓር ግን እዚ ናብ ተምሃሮም መምህራን ሊሒኹ። ብሰንኪ ዝተዛብዑ ሓበሬታን ዓርክይ ገደፈን ተምሃሮ ትምህርቶም ገዲፎም መምህራን ስርሖም ገዲፎም ክኸዱ ተራእዮም። ናይ መምህራን እንተራኢና ኣብ 2004 ዓ/ም ጥራሕ ካብ ኣፅቢ ወንበርታ 90 መምህራን ከይደም። ካብ ሳዕሲዕ ፃዕዳ እምባ ውን ቁፅሮም ዘይነግቑ ከይደም። ናይ ተምሃሮ ውን ካብ ግዜ ናብ ዝውሰኹ ምኻኑ ዘሎ ትዕዝብቲ የመላኹት።

መንፈስ ኣብያተ-ትምህርቲ ተረብሹ። ብፍላይ መምህራን ኣብክንዲ ሞዴል ዝኸኑ ንተምሃሮ ካብ ትምህርቲ ዘይሕጋዊ ስደት ክመርፁ ኣብነታውያን ኮይኖም። ዳርጋ ዝበዝሕ ተምሃራይ እዘን ከባቢታት ካብ ተፀሚምካን መስዋእቲ ክፈልካን ኣብ ትምህርቲ ኣድሚዕካ ዝበለፀ ውጠፅኢት ኣምፂካ ኣብ ዕዳጋ ሓይሊ ሰብ ሃገር ከምኡ ውን ዓለም ተወዳደርካ ንቐፃሊ ዘዘልቕ ምዩ ምሓዘ፤ ሓደገኛ ዝኾነ እም ክሳኸዕ ድዩ ኣይሳኸዕን ናብ ዘይፍለጥ ዘይሕጋዊ ስደት መሪዖም ዊሒዞም።

ትምህርቲ ተናዒቑ። ወለዲ ውን ደቆም ካብ ክመሃሩ ንስዑዲ ከይደም ቅርሺ ክሰድሎም ምድላይ ዝብል ኣረኣእያ እንዳዕበዩ መፅዮም። ኣይኮነን ኣብተን ብዕድመ ውንጥሕ ዝበሉ ተምሃሮ ዝርከቡዎን 2ይ ደረጃን መሰናድኦን ኣብያተ ትምህርቲ፤ ኣብ ቀዳማይ ደረጃ ኣብያተ ትምህርቲ ዘለው ህፃውንቲ ውን ካብ ክመሃሩ ክሰደቱ ዝደልዩ ቡዙሓት እዮም። ንኣብነት ኣብ ሓደ

እዋን ደራ/አፅቢ ኣብ ዝነበርኩሉ እዋን ወዲ ሓፍተይ 7 ዓመት ዝዕድሚኡ (አቡኡ ኣብቲ ሰዓት ኣብ ስዑዲ ዝነበረ) ምስ ዓበኻ እንታይ ክትከውን ትደሊ? ኢሊ ምስሓተትኩዎ፤ “ዲዛን (ንስዑዲ ማለቱ እዩ) ከይደ ኣይሱዙ ክገዝእ ካብኡ ባዕላይ ክዝውራ” ኢሉኒ።

ብሓፈሻ እዚ ሳዕቤን ስደት በተን ተመለስቲ ሓዘመን ዝመፁ ብልጭልጭ ዝብላ ነገራትን ከምዘለዎም እምብር ከመይ ጌሮም ከምዘምዕአዎን ዘይፍለግ ዝተወሰነ ሓፍቲ ዝተሳኸዐሎም ሓደ ሓደ ተመልስትን ዝተፈጠረ ፅልዎ ሲዒቡ ዝመፁ እዩ። ቡዙሓት ተምሃሮ ካብ ቤት ትምህርቲ ይጠፍኡ። ናብ ክፍሊ ኣትዮም ውን ብውኑ ክመሃሩ ኣይደልዩን። ቁፅሮም ዘይንግቕ መምህራን ውን ብሰንኪ ሓደ ሓደ በዓሉም ዝተመለሱ ተፅዕኖም ኣብ ስርሖም ትኸረት ኣይግበሩን። ድምር ውፅኢት ኢዚ ከኣ ፅሬት ትምህርቲ ክወድቕ ገይሮዎ። ኣብ 10ይ 12ተ ክፍልን ዝተርፉ በዝሒ ተምሃሮ እዘን ከባብታት ብጣዕሚ ልዑል እዩ።

4. መፍትሕታት ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ስደት

ኣብዛ ንነብረላ ዓለም ዘለፍሉ እዋን ዘይሕጋዊ ስደት ዜሮ ክሳዕ ዝበፅሕ ጠጠው ምባል ኣይካኣልን። ኔትዎርክታት ዘይሕጋዊ ስደት ብቐሊሉ ዝበጣጠሰ ውን ኣይኸውን። ከምቲ ሓዚ ኣብ ትግራይ ብፍላይ ምብራቕ ትግራይ ዝረኣይ ዘሎ ብሰፊሑ ከይትግበር ግን ምቕናስ ይከኣል። ሓደ ምኽንያት ስደት ጥራሕ እንዳረኣኻ ብዛዕብኡ ጥራሕ ብምሕሳብን ብምዝራብን ዘይኮነ እቶም መሰረታውያን መንቀሊ ስደት ዝኾኑ ነገራት ብዕምቆት መርሚርካ ዘላቂ ዝኾነ ፍታሕ ምቕማጥ እዩ ውፅኢታዊ ዝገብር። ወላ ኳ ኣንጻር ዘይሕጋውያን ደላሎን ኣስገርትን ዝግበር ቃለሲ ወሳኒ እንተኾነ፤ እዞም ዝስዕቡ ምኽራ-ሓሳብት ውን ጠመተ ዝደልዩ እዮም።

- I. ሕፃናትን ፅበትን መሬት ዘቃልል ኣሰራርሓታት ምትእትታው። ሓዚ ኣይኮነን ኣብዞም ከባብታት ካብ መጀመርታው ውን ብጣዕሚ ፅዑቕ ህዝብን ፀቢብ መሬትን ዘለዎም፤ ኣብ መላእ ትግራይ መቐሎ መሬት ወይ ሰፈራ ፀገም ፈታሒ ናይ ምኻን ቶኽኡሉኡ ትሑት እዩ። ምሽግሻግን ሽንሽና ንቦታትን ውን ምስ ብዝሒ ህዝብን ቁፅሪ መሬት ዘይብሉ ሰብን ዘላቂ መፍትሒ ክኸውን ኣይኸኣል። እቲ ዘሎ ውን ተመቐሎን ተመሪሑን ክንድ-ዝከኣል ኣብ ጥቕሚ ይውዕል ኣሎ። ዝበለፀ ውፅኢት ከምፅእ ዝኸኣል እቲ ዘሎ መሬት ውፅኢታዊ ክገብሩ ዝኸኣሉ ቴክኖሎጂታት ምትእትታው እዩ። ብድርቂ ዝተጠቐዐን ሕፃናት ዝናብ ዘለዎ ከባቢ ሰለዝኾነ፤ ኣብከምዚ ዝበለ ኩነታት ምህርቲ ከሰሰኑ ዝኸኣሉ ቴክኖሎጂታት ናይ ሕርሻ ፓኪጃትን ምጥንኻር ይድሉ። ካብ ከምናት ዝበለ ተፈጥረኣዊ ከነታት ዘለዎን ሃገራት ልምዲ ምቕማር። ገባራት ሃፍቲ ማይ ወሓዝቲ ሩባታትን ትሕቲ ምድርን ኣብ ጥቕሚ ከውዕሉ ብሙሉእ ሓይሊ ምስራሕ ይድሉ። ነዚ ዝኸኣሉ ቀረብ ናውትን ልቓሕን ብዝምልከቶም ኣካላት ሰሉጥ ብዝኾነ ኣገባብ ክፍፀሙ ክትትል ክገብሩ ይግባእ። ኣብዚ ከባቢ ከም ኣሰሓይታ ዝበሉ ነተዘለዎ ጅማሮታት ውን ዘተዓነቕፍሉ ከነታት ሰለዘሎ ቴክኖሎጂዊ ፍታሓት ምትእልላሽን ምትእትታውን።
- II. ኣብ ምብራቕ ትግራይ ዘሎ ሃፍቲ እንስሳ ክንዲ ዝከኣል ምጥቃም። ብፍላይ ኣብ ምርባሕ ንህቢ ዝተጀመረ ተመክሮ ምስፋሕ። ምርባሕ ካልኣት እንስሳት ቀለብ ሰለዝሓትት ነዚ ውፅኢታዊ ዝገብሩ ኣብ ከም ኣሲርካ ምቕላብን ዝተመረፀ ዘርእታት ምትእታውን። ምኽንያቱ ምስ ፀገማት ከባብያዊ ውሕሰነትን ሕፅረት መዋፈርን እቲ ከባቢ ሰለዝሃነ። ብርግፅ ስራሕቲ ምሕዛእን መለስካ ምልማዕን ምስ ሃፍቲ ጤለ-በጊዕ እቲ ከባቢ ኣይጠዓዓምን። ጠሌ በጊዕ ሰፊሕ መዋፈሪ ሰለዝደልዩ ከምኡ ውን እተን ዝነበራ መዋፈርታት ይሕዝኣን ይዕደላን ሰለዘለዎ። ከይኑ ግን ነዚ ክትክእ ዝኸኣል ኣጠቓቕማ ሃፍቲ እንስሳ ብምትእታው ተጠቃማይነት ምስፋሕ።
- III. ድኽነትን ስእነት ስራሕን ብፍጥነት ንምእላይ እቲ ኣብ ሕርሻን ገጠር ልምዓትን ዘሎ ትኹረት ከምዘሎ ከይኑ፤ ሃፍተ ገነት ካብብታት መሰረት ዝገበሩ ፕሮጀክታትን ፓኪጃትን ምትእትታው። እዚ ማለት ከኣ ዘፈራት እንዲስትሪ፣ ግልጋሎትን ትሪዝምን ብፍጥነት ዝግብዩሉ ኩነታት ምፍጣር። ኣብ ምብራቕ ትግራይ ምስቲ ዘሎ ፀበት መሬትን ብተናጻጻሪ ዝርእ ሕፃናት ዝናብን ማይን ካብ ሕርሻ ኣፅጊቡ ዝተርፍ (Surplus) ዉሱን እዩ። ወይ ውን ካብ ውሕሰነት ምግቢ ኣፍረይቲ ኣይሓልፍን። ሰለዚ ኣብዞም ካብብታት ጎኒ ጎኒ ንሕርሻ ዝወሃብ ትኹረት ንትሪዝምን እንዲስትሪን ብፍጥነት ክዕብዩ ዝኸኣሉ ኩነታት ምፍጣር ይደሉ። ነዚ ከኣ ኣብ ምዕባለ ትሪዝም ዝፍቲ ንከም ምብራቕ ትግራይ ዝበሉ ዝውዕሉ ምልዕዓላትን ኢንቨስትመት ምስላጥ ክግበር ኣለዎ። ኣብቲ ካባቢ ቡዙሓት ተፈጥረኣውን ሰብ-ሰራሕ ፀጋታት ትሪዝም ውን ሰለዘለዎ። ትሪዝም ምስ ካልኣት ዘርፍታት ቁጠባ ክተኣሳሰር ሕንጻዎት ምስላጥ። ኣዚ ጥራሕ እኹል ሰለዘይኮ በጻሕቲ ክበዝሕን ክንዲ ዝከኣል ኣታዊ ክዓብን ምግባር ማለት እዩ። ብርግፅ እዚ ምስ ሱሉጥ መጋዓዝያ፣ ሰሓባይ ግልጋሎት፣ ትካላት ፋይናንስ ዝተኣሳሰር እዩ። ከምዚኣም ዝበሉ መሰረተ ልምዓታት ምጥንኻርን ምስፍሕፋሕ። ካብኡ ናይ ምፍላጥ ስራሕቲ ውን ኣሓይልካ ምስራሕ። ብመዳይ ኢንዱስትሪ ካብ ውሽጥን ካብ ደገን ኢንቨስትመት ምስሓብን ምስላጥን። ነዚ ዝኸኣሉ ምምሕዳራዊ ስራሕቲ ምፅፋፍ። ኢንቨስትመት ዝጠልቦም መሰረተ ልምዓታት ምስፍሕፋሕ። ምስ ሃፍተ-ገነት እቲ ከባቢ ዝኸዱ ዕደላት

ኢንዱስትሪ ብመፅናዕቲ ምፍላይን ምንጻርን ከምኡ ውን ንኢንቨስትሜንት ዝስሕብ ከነታት ኣብ ባይታ ምፍጣር፡፡ ኣብ ትግራይ ዘለው ዝሓሸ ናይ ሕርሻ Surplu ክፈጥሩ ዝኸእሉ ከባብታት ኣፋራያየረንቶም ምውሳኽ ካብዚ ዝርከብ ካፒታል ኣብቶም ፀገም ሕርሻ ዘለዎም ዘለዎም ከባብታት ኣብ መዳይ ኢንዱስትርን ተሪዝምን ክዛወር ኩለመዳያዊ ፃዕሪ ምግባር፡፡ ብሓፈሻ እቲ ኣብ ሕርሻ እዘን ካብታት ተንሳፊፉ ዘሎ ተረፍ ሓይሊ ሰብን መሬት ዘይብሉን ብቐጥታ ናብ ዝፍጠሩ ኢንዱስትርን ትሪዝምን ክዛወር እንዳገብርካ ኢታዊ ክረከብ ብምግባር ካብ ድኽነት ምውፃእ ይከኣል፡፡ ሰለዚ ዝተጀመሩ ምትእታዎት እንዳፅፈፍካ ብሰፊሑ ከዓ ምስፋሕ ዝፍቲ ፓኬጃትን ፕሮግራማትን እንዳቐረፅካ በበጊዚኡ እንዳገምገማ ምትዕርራያት ምግባር የድሊ፡፡ ነዚ ዘኸእል ሰጡም ናይ መንግስትን ውልቀ ዘርፍን ምትእስሳር ወሳኒ እዩ፡፡

IV. ከም መዓድናት ዝበሉ ተፈጥሮኣዊ ሃፍተገነታት ዘላቂ ብዝኾነ ኣገብብ ናብ ቁጠባዊ ጥቕሚ ምውዓል፡፡ ብርግፅ ስራሕቲ መዓድን ምስ ከባብያዊ ውሕስነት ናይ ባዕሎም ፀገማት ኣለዎም፡፡ ነዚ ኣብ ግምት ኣእቲኻ ምስትኸድ ግን ውፅኢታዊ ክኸውን ይኸእል፡፡ ሰለዚ እንታይ ዓይነት መዓድን ኣበይን ከምዘሎ ብምፅናዕ ነቲ ዘሎ ስእነት ስራሕ ብዝፈትሕ መልክዑ እንዳተመዘነ ኣብ ጥቕሚ ዝውዕሉ ኣገብብ ክህሉ ይግባእ፡፡ ገለ ጅምርታት ኣለው፡፡ ብፍላይ ንስራሕቲ ህንፀት (construction) ዝውዕሉ ኣብ ከም ሓፃ፣ እምኒ፣ ሲሚንቶን ጃህያን ምትእታዎት ኣለው፡፡ እዚ ክሰፍሕ ኣለዎ፤ ንኣብነት ካብ ውቕሮ ክሳብ ሰሜናዊ ጫፍ ጊላክበንዓ (ምብራቕ ከተማ ፍረወይኒ) ኣብ ዘሎ ንኡስ ሓጋፍ ሸንጥሮ ብጣዕሚ ሰፊሕ ናይ እምኒ ባዛልት ሃፍቲ ኣሎ፡፡ እዚ ሙሩፅ ኩቡል ስቶን ክፈጥር ይኸእል እዩ፡፡ ናይ ትራንስፓርት ዝርጋሐ ብምፍጣር ናብ ካልኣት ከባብታት ኢትዮጵያ ሰደድ ዝግበረሉ ከነታት ምምቕቻው፡፡ ድሕሪ 4 ዓመት ናብ መቐለ ዝገገም ባቡር ምስዝህሉ እቲ ናይ ትራንስፓርት ፀገም ሰለዝፍታሕ ሙሩፅን ፀሓይን ኩቡልቶን ናብ ዘይብሉን ገረባብቲ ሃገራት ውን ዝሰደዱ መንገዲ ክሕሰቡ ይግባእ፡፡ ልምዓት መዓድን ብባህሪ ዘላቂ ሰለዘይኮነ፤ ካብኡ ዝርከብ ካፒታል ናብ ካልኣት ኣፍረይትን ንኸልኦን ውን ዕድል ስራሕ ክፈጥሩ ዝኸእሉ ዓውደታት ቁጠባ ዝዛወረሉ ኣንፈት ምሕባር፡፡

V. ናይ ኣረኣኦ ፀገም ውን ዝገፍ ረቓሒ ስለዝኾነ፤ ነዚ ዝቐርፍ ሰፊሕ ህዝቢ ናይ ምልዕዓል ስራሕቲ የድሊ፡፡ ሕ/ሰብ ዘይሕጋውን ዘይስሩዕን ስደት ካብ ጥቕሙ ጉድኣቲ ከምዝበዝሕ ክፈልጥ መንግስትን ዘይምንግሳታውያን ትካላት ወፍሪ ከካይዱ ኣለዎም፡፡ ብፍላይ ናይ ሚዲያ ትካላትን ላዕለዎት ትካላት ትምህርትን ርድኢት ሕ/ሰብ ኣብ ምቕያር ብሙሉእ ጉልበት ክሰርሑ ይግባእ፡፡ በዚ ከኣ እቲ ዝተዛብዐ ሓበሬታ መሰረት ዝግበረን ብገለ ዘይሕጋውያን ደላሎ ዝፍጠር ዋሕዚ ስደተኛታት ምቕናስ ይከኣል፡፡

VI. ሕ/ሰብ ዘሳትፉ ናይ ምክክር መድረኻት ካብኡ ውን ሓንሳእ ተራእዮም ዝጠፍኡ ዘይኮኑስ ሕ/ሰብ ባዕሉ ዘዋቐሮም ዝሳተፈሎም በቢደረጃኡ ኣብዚ ጉዳይ ዝሰርሑ ከባብያዊ ትካላት ብፍጣር ምንቅስቓስ ዘይሕጋውያን ደለልን ፍሰት ዝተዛብዐ ሓበሬታን ክውገድ ይኸእል እዩ፡፡ ኣብ ጣብያን ወረዳን ነዚ ዛዕባ ዝዘቲ ኮሚቴታት ብምፍጣር ነንርእሶም ብምትእስሳር ማእኸላት ሓበሬታን ምክክርን ክኾኑ ምግባር፡፡

VII. ፀገም ሰናይ ምምሕዳር ዋዓል ሕደር ክበሃሉ ዘይከእል ጉዳይ እዩ፡፡ ኣብ ታሕተዎት ኣማሓደርቲ ዝረኣይ ፍትሕን ማዕርነትን ዘገድድ ከምኡ ውን በለዓይ ኣረኣኦ ዝፈጠሮ ግዕዝይና ምዕራይ ዘይሕጋዊ ስደት ኣብ ምቕናስ ግደ ኣለዎ፡፡ ኣብ ምሽግሻ ማዕርነት፣ መቐሎ ገበታት፣ ምድርጃው ማሕበራት፣ በብግዚኡ ዝመፁ ፓክጃት ብፍትሓውነት ኣብ ምክፍፋል፣ ዴሞክራሲያዊ ኣብ ምክን፣ ኣወሃህባን ኣከፋፍላን ልቓሕ ዝረኣዩ ኣድልዎን ግዕዝይናን ዝረኣዩም ኣሰራርሓታት ምእራም የድሊ፡፡ ብፍላይ ኣብ ገጠር ጣብያታት ዘሎ ባህላዊ ዝኾነ ኣሰራርሓ ብዘመናዊን ኣሰራርሓ ተተኪኡ ኣብ ጣብያታት ብሰብ ሞያ ዝሳለጥ ምሕደራ ምትካል መፍትሒ እዩ፡፡

VIII. ኣብ ፍልጠት ስራሕ ፈጠራ ክፍተት ኣሎ፡፡ ዋላ እቶም ካብ ስዑዲ ዝተወሰነ ቀርቢ ሓዞም ዝመፁ ሰባት ኣብ ከመይ ዝበለ ዓውዲ እንብሰት ጌሮም ንባዕሎምን ንካልኣትን ስራሕ ዕድል ኣብ ምፍላጥ ፀገም ኣለዎም፡፡ ብስልጠናን ትምህርትን ዝእለየሉ ኩነታት ምምቕቻው፡፡ ትካላት ስልጠና ምትካል ከምኡ ውን ምስ ላዕለዎት ትካላት ትምህርቲ ብምርኻብ ግዝያውን ነዊሕ ስልጠናታት ምሃብ፡፡

5. መደምደምታ

እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ፀገማት ክሳብ ዘለው ሕጋዊ ኮነ ዘይሕጋዊ ስደት ፈገምካ ጠጠው ዝብል ኣይኮነን፡፡ ብፍላይ ኣብ ዓለም ዘሎ ዘይምዑሩይ ቁጠባዊ ምትእስሳር ክሳብ ዘሎ፤ ሰባት ኣለባ ዝሓሸ ሂወት ካብ ቦታ ናብ ቦታ ብሕጋውን

ብዘይሕጋውን መንገዲ ምዝዋር ጠጠው ኣየብሉን። ዝተገመገመ ጥራሕ ይሰደት ማለት ውን ኣይኮነን። ድሌት ደቂ ሰባት መዳእታ ሰለዘይብሉ ሰደት ግድን ዝኾነሉ ኩነታት ክህሉ ባህርያዊ እዩ።

እዚ ከምዚ ሐዚ ዝረኣይ ዘሎ ቀፃሊ እሞኻ ብሰፊሑ ዝካየድ ዘይህጋውን ዘይስሩዕን ሰደት ግን ናይ ኩሎም ዝምልከቶም ኣካላት ትኹረትን ስጉምትን ዝሓትት እዩ። ዘይሕጋውን ዘይስሩዕን ሰደት ካብ ረብሓታቱ ጉድኣቱ ከምዝበልፅ ዘተሓትት ኣይኮነን። ካብ ውልቀ ተሳደቲ ክሳብ ሃገርለኽ ዝበፀሕ ቁጠባዊ፣ ማሕበራውን፣ ፖለቲካውን ጉድኣት የስዕብ። ዘይስሩዕን ዘይሕጋውን ሰደት ከኣ ዘላቂ መፍትሒ ክኸውን ኣይኽእልን። ሰለዚ ሙሉእ ንሙሉእ ጠጠው ምባል ዋላ ኣይከኣል፤ በቢ ዓመቱ ብዓሰርተታት ኣሸሓት ዝግበር ዘይሕጋዊ ሰደት ግን ጥዕና የብሉን። መፍትሒ ክግበረሉ መንግስቲን ዝምልከቶም ኣካላት ክረባረቡ ኣለዎም።

ብዘላቕኑት ዝፍታሕ ከኣ ነፃልካ ሓደ ምኽንያት ወሲድካ ዘይኮነስ መሰረታዊ መንቀልታት ብውኑ ነቂስካ ብምምርማር ንዘለቑታ ምፍታሕ ይሓትት። እዚ ማለት እቶም ሰሓብቲ ረቓቲታት ካብ ቁፅፅ ወፃኢ ሰለዝኾኑ ኣብቶም ኣብ መበቆል ሰደት ዝፍጠሩ ደፋእቲ ኩነታት መፍትሒ ምንዳይ ማለት እዩ። ኣብ ትግራይ ብፍላይ ምብራቕ ትግራይ እንዳሰፍሐ ዝመፀ ዘይሕጋዊ ሰደት ዘይሕጋውያን ደለልቲ ዝፈጠርዎ ጥራሕ ዘይኮነስ፤ ናይ ድኽነት፣ ስእነት መሬት፣ ስእነት ስራሕ፣ ዝተዛብዐ ሓበሬታን ኣረኣእያን፣ ምምሕዳረዊ ፀገማትን ድምር ውፅኢት ምኻኑ ምርዳእ የድሊ። ነዚ እም ኣጣሚርካ ብንርኣይ እቶም ምኽራሕሳብ ተባሂሎም ዘለው ነጥብታት ብምዕምቀት እንዳረኣኻን እንዳሰፋኻን እንተተሰሪሑ ቐፃልነት ዘለዎ ጠመተ ብምሃብ እዚ ፀገም ምፍታሕ ይከኣል እዩ።

ንተግባራውነት ከኣ መንግስቲ ምስኩሉ መሓውሩ፣ ውልቀ ዘርፊ፣ ሕ/ሰብ፣ ትካላት ትምህርቲ፣ ዘይመንግስታውያን ትካላት ውልቀ ሰብ ሞያ፣ ነናይ እጅም ከብርክቱ ግድን ይኸውን።

mahariyohans2020@gmail.com

24/08/07

መቐለ